

Mellékletek

1. számú melléklet: Kérdőív

Kérdőív pedagógusoknak, gyógypedagógusoknak, akik 10-15 éves tanulásban akadályozott gyermekeket tanítanak.

Tisztelt Kitöltő!

Bíró Adrienn vagyok, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem végzős pszichopedagógia szakos hallgatója. A szakdolgozatomhoz kérném a segítségét az alábbi kérdőív kitöltésével. Szakdolgozatom témája: A fizikai agresszió megjelenése a tanulásban akadályozott 10-15 éves korosztályba tartozó gyermekek körében.

A kitöltés önkéntes. Az adatfelvétel anonim módon, tehát név nélkül történik, a kérdések az ön személyét azonosító adatokat nem tartalmaznak. Az adatokat kizárólag összesített statisztikai eredmények formájában dolgozom fel, kizárólag a fenti szakdolgozat keretein belül végzem az etikai irányelvekkel összhangban. A kérdőív kitöltésével kérem, segítse munkámat!

Köszönettel, Bíró Adrienn

Az Ön neme?

- ☐ Nő
- ☐ Férfi

Mióta tevékenykedik a pedagógusi pályán?

- ☐ 1-5 éve
- ☐ 6-10 éve
- ☐ 11-15 éve
- ☐ Több mint 15 éve

Milyen munkakörben dolgozik?

- ☐ Tanító
- ☐ Tanár
- ☐ Gyógypedagógus

Amennyiben gyógypedagógusként dolgozik, kérem jelölje milyen szakirányú végzettséggel!

- ☐ Autizmus spektrum pedagógiája
- ☐ Értelmileg akadályozottak pedagógiája
- ☐ Tanulásban akadályozottak pedagógiája
- ☐ Látássérültek pedagógiája
- ☐ Hallássérültek pedagógiája
- ☐ Logopédia
- ☐ Pszichopedagógia
- ☐ Szomatopedagógia
- ☐ Oligofrén pedagógia

Mióta dolgozik tanulásban akadályozott tanulókkal?

- ☐ 1-5 éve
- ☐ 6-10 éve
- ☐ 11-15 éve
- ☐ Több mint 15 éve

Milyen életkorú tanulásban akadályozott tanulókat tanít?

- ☐ alsós korosztály
- ☐ felsős korosztály
- ☐ középiskolás korosztály

Pedagógusi pályája során tapasztalta-e, hogy a tanulásban akadályozott tanulók fizikai agresszív viselkedés jegyeket mutattak egymás iránt?

- ☐ soha
- ☐ ritkán
- ☐ gyakran

Az elmúlt hónapban, milyen gyakorisággal tapasztalta a fizikai erőszak megjelenését a tanulásban akadályozott tanulók körében?

- ☐ naponta többször
- ☐ naponta 1-szer
- ☐ hetente 3-4-szer

- heti 1-szer
- egyáltalán nem tapasztaltam

Az alábbi felsorolt agresszív viselkedésformákat az elmúlt hónap tekintetében, milyen mértékben tapasztalta?

-fizikai agresszió társakkal szemben

- 1-soha
- 2-ritkán
- 3-néha
- 4-gyakran
- 5-mindig

-fizikai agresszió pedagógusokkal szemben

- 1-soha
- 2-ritkán
- 3-néha
- 4-gyakran
- 5-mindig

-fizikai agresszió tárgyakkal szemben

- 1-soha
- 2-ritkán
- 3-néha
- 4-gyakran
- 5-mindig

-verbális agresszió pedagógussal szemben

- 1-soha
- 2-ritkán
- 3-néha
- 4-gyakran
- 5-mindig

-verbális agresszió társakkal szemben

- ☐ 1-soha
- ☐ 2-ritkán
- ☐ 3-néha
- ☐ 4-gyakran
- ☐ 5-mindig

Kérem írjon egy szituációt, az elmúlt egy hónap tekintetében, mikor fizikai agressziót tapasztalt a tanulásban akadályozott tanulók körében.

Pedagógusi pályája során tapasztalta-e, hogy a tanulásban akadályozott tanulók agresszív viselkedés jegyeket mutattak felnőttek iránt?

- ☐ soha
- ☐ ritkán
- ☐ gyakran

Amennyiben tapasztalta, hogy ezen tanulók agresszív viselkedés jegyeket mutattak a felnőttek iránt, kérem írja le észrevételeit.

Az elmúlt egy hónapban, mely három fizikai agresszív megnyilvánulást tapasztalta leggyakrabban a tanulásban akadályozott tanulók körében?

- ☐ köpés
- ☐ csípés
- ☐ lökés
- ☐ rúgás
- ☐ ütés tenyérrel
- ☐ ütés ököllel
- ☐ harapás
- ☐ szurkálás, bökdösés
- ☐ hajhúzás, hajtépés
- ☐ egyéb

Mely szituációkban/helyzetekben tapasztalta leggyakrabban a fizikai erőszak megjelenési formáját az elmúlt egy hónap tekintetében a tanulásban akadályozott tanulók körében?

- tanórán
- óra közti szünetekben
- tanítási idő után az iskola területén kívül

Az alábbi állítások mennyire egyeznek az Ön tapasztalataival? Kérem, jelölje a skálán.

-Az agresszív viselkedésben szerepet játszik az anya-gyermek kapcsolatának zavara.

- 1-nem egyezik
- 2-kis mértékben
- 3-közepes mértékben
- 4-többnyire
- 5-teljes mértékben

-Az agresszív viselkedésben szerepet játszik a negatív családi minta.

- 1-nem egyezik
- 2-kis mértékben
- 3-közepes mértékben
- 4-többnyire
- 5-teljes mértékben

-Az agresszív viselkedésben szerepet játszik a média hatása.

- 1-nem egyezik
- 2-kis mértékben
- 3-közepes mértékben
- 4-többnyire
- 5-teljes mértékben

-Az agresszív viselkedésben szerepet játszik a rideg, elhanyagoló nevelés.

- 1-nem egyezik
- 2-kis mértékben
- 3-közepes mértékben
- 4-többnyire
- 5-teljes mértékben

-Az agresszív viselkedésben szerepet játszik a kortársak által nyújtott negatív minták.

- ☐ 1-nem egyezik
- ☐ 2-kis mértékben
- ☐ 3-közepes mértékben
- ☐ 4-többnyire
- ☐ 5-teljes mértékben

-Az agresszív viselkedésben szerepet játszik a tanulásban akadályozottság miatt megélt kudarcok.

- ☐ 1-nem egyezik
- ☐ 2-kis mértékben
- ☐ 3-közepes mértékben
- ☐ 4-többnyire
- ☐ 5-teljes mértékben

Tapasztalatai szerint a fizikai agressziót mutató tanulásban akadályozott tanulók esetében valamelyik szülő agresszív viselkedése jelen van.

- ☐ igen, jelen van
- ☐ nem, nincs jelen

Találkozott-e az agresszió jeleivel a tanulásban akadályozott tanulók szabad rajzain?

- ☐ igen, tartalmi jegyekkel
- ☐ igen, formai jegyekkel
- ☐ igen, mind tartalmi, ind formai jegyekkel
- ☐ nem

Az agresszió tartalmi jegyei, milyen módon jelentek meg a rajzokon? Kérem, írjon erre 3 példát!

Az agressziót kifejező jegyek közül, melyekkel találkozott tanulásban akadályozott gyermekek szabad rajzain?

- ☐ fegyver vagy eszköz megjelenítése

- vér ábrázolása
- vörös-fekete szín
- fenyegető test tartás
- ördög ábrázolása
- düh arcokon való megjelenítése
- sötét színek használata
- üres lap

Fontosnak tartja, hogy az Ön által felfedezett agresszív jegyeket mutató rajz esetén beszélgessen a rajzról a tanulóval?

egyáltalán nem tartom	1	2	3	4	5	kifejezetten fontosnak
fontosnak						tartom

Kérem jelölje skálán, milyen mértékben egyeznek az állítások az Ön szemléletével.
Amennyiben agresszió kifejeződését látom a tanulásban akadályozott tanulók szabad rajzain,

...minden esetben beszélgetek a tanulóval

- 1-soha
- 2-ritkán
- 3-néha
- 4-gyakran
- 5-mindig

....megkérdezem, milyen kontextusban született a rajz.

- 1-soha
- 2-ritkán
- 3-néha
- 4-gyakran
- 5-mindig

...megkérdezem, milyen előzményei vannak a rajznak.

- 1-soha

- 2-ritkán
- 3-néha
- 4-gyakran
- 5-mindig

...megkérdézem, mit jelentenek számára a rajzon megjelenő jegyek.

- 1-soha
- 2-ritkán
- 3-néha
- 4-gyakran
- 5-mindig

Az alábbi tevékenységek közül Ön melyiket használja a tanulásban akadályozott tanulók agressziójának csökkentésére?

- sport
- zenehallgatás
- tánc
- beszélgetés
- festés, rajzolás
- gyurmázás
- pozitív megerősítések
- konfliktuskezelő módszerek alkalmazása
- Boldogságóra Program
- történetek dramatizálása
- relaxáció

Ön szerint csökkenthető-e a tanulásban akadályozott tanulók agresszív viselkedése a rendszeres alkotó tevékenységekkel.

- egyáltalán nem
- tapasztalhatóan
- jelentős mértékben

Az alábbi alkotótevékenységek közül Ön melyiket alkalmazza a tanulásban akadályozott tanulók agressziójának csökkentésében?

- szabad rajz
- irányított rajz
- mandalafestés
- zene és rajzos/festős tevékenységek kombinációja
- gyurmázás
- agyagozás
- gyöngyfűzés
- újrahasznosított hulladékból eszközök, tárgyak készítése
- fonás, szövés
- hímzés, varrás

Melyik nemnél tapasztalta inkább, hogy a rendszeres alkotó tevékenység csökkenti a fizikális agresszió számát?

- lány
- fiú

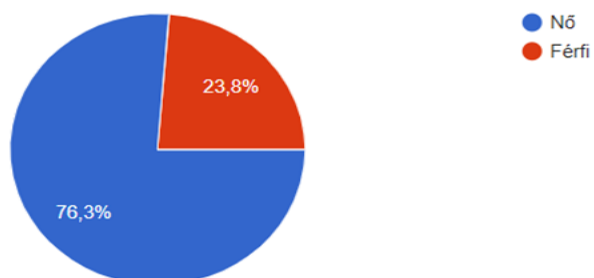
Az alábbi agresszió megelőzési módszerek közül, kérem jelölje azokat, amelyeket alkalmazza!

- Boldogságóra Program
- Dann-féle program
- Petermann-féle program
- Konfliktuskezelés-foglalkozássorozat
- Közvetlen konzultáció modellje
- Arizona-tréningprogram
- Mediáció a konfliktuskezelésben

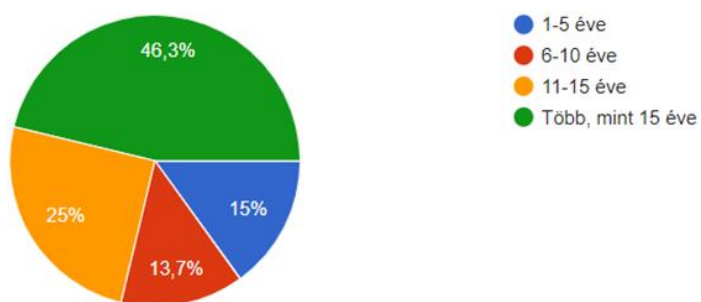
Milyen tanácsot adna a leendő pedagógusoknak a tanulók agresszív viselkedésének kezelésével kapcsolatban?

Diagrammok

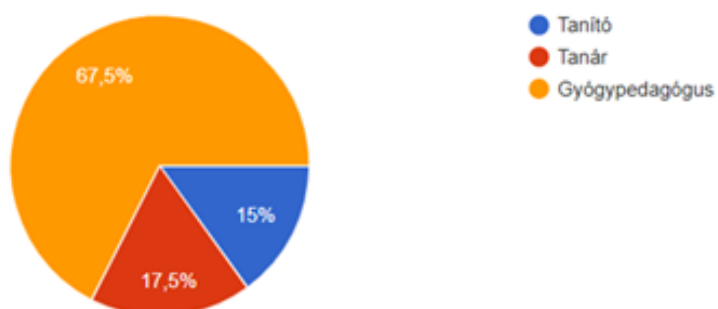
2. sz. melléklet: A nemek eloszlása a válaszadók tekintetében.

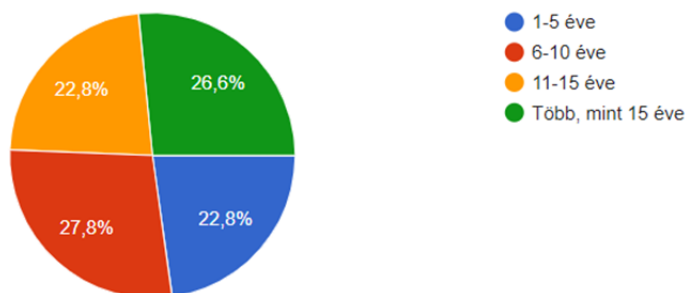
3. sz. melléklet: A pedagógusi pályán eltöltött évek száma.

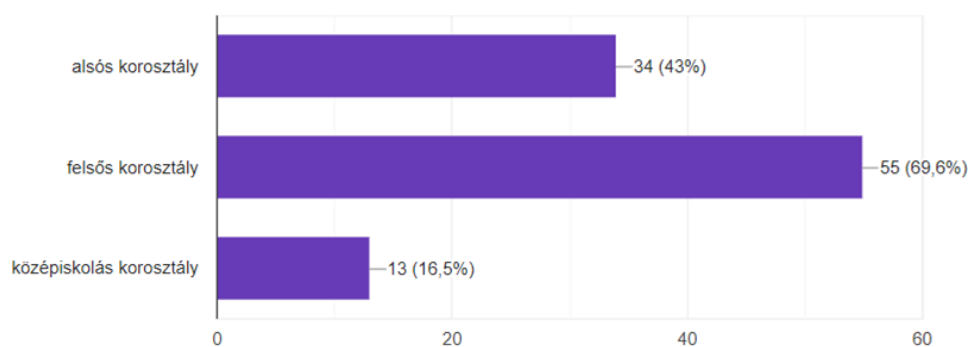
4. sz. melléklet: A pedagógiai szakirány eloszlása.

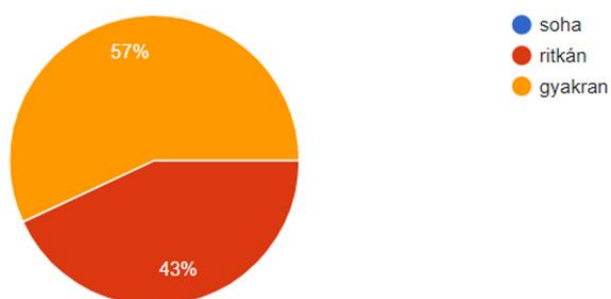
5. sz. melléklet: A tanulásban akadályozott tanulókkal való foglalkozás ideje.

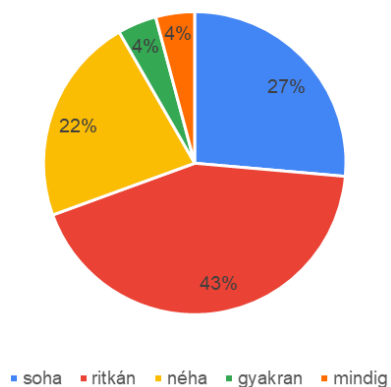
6. sz. melléklet: A tanulásban akadályozott tanulók korosztályának eloszlása a pedagógusi tevékenység tükrében.

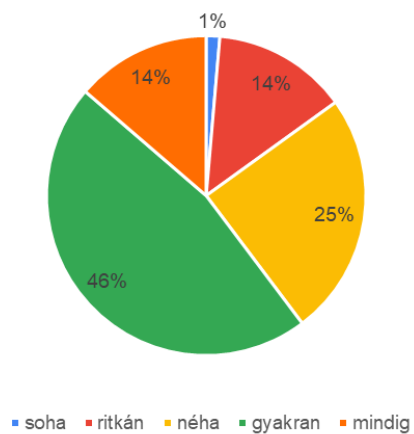
7. sz. melléklet: A pedagógusok tapasztalatai a tanulásban akadályozott tanulók fizikai agresszív viselkedésére nézve.

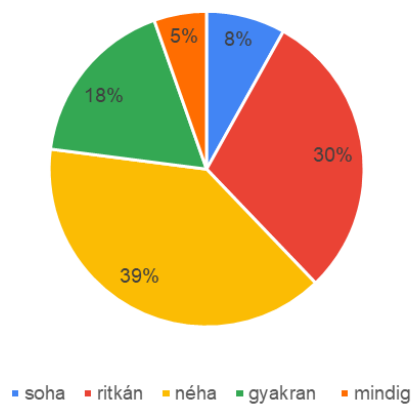
8. sz. melléklet: Fizikai agresszió a pedagógusokkal szemben.

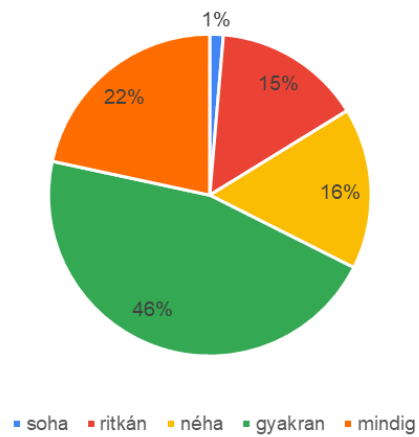
9. sz. melléklet: A pedagógusok tapasztalatai a tárgyakkal szembeni agressziót tekintve

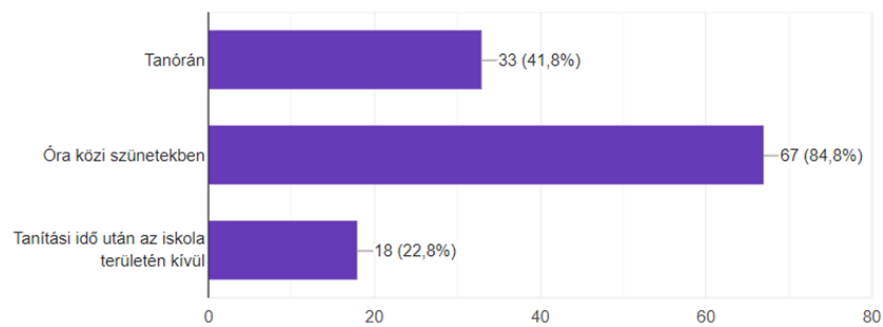
10. sz. melléklet: Verbális agresszió pedagógusokkal szemben

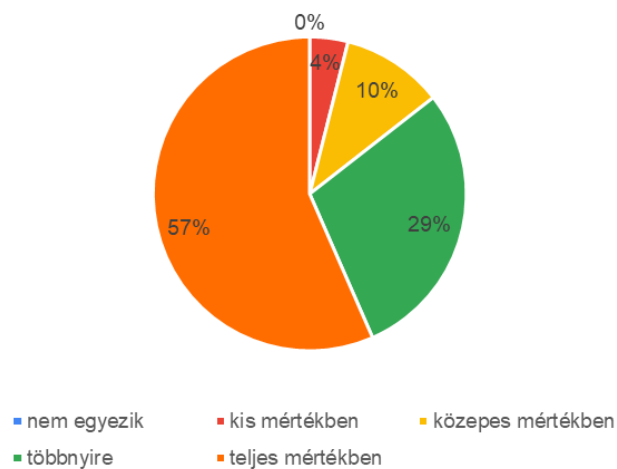
11. sz. melléklet: Verbális agresszió társakkal szemben

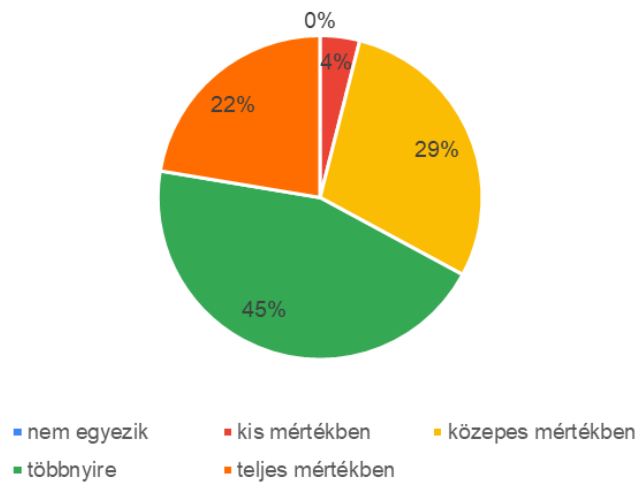
12. sz. melléklet: Az agresszió előfordulása a pedagógusok tapasztalatai alapján.

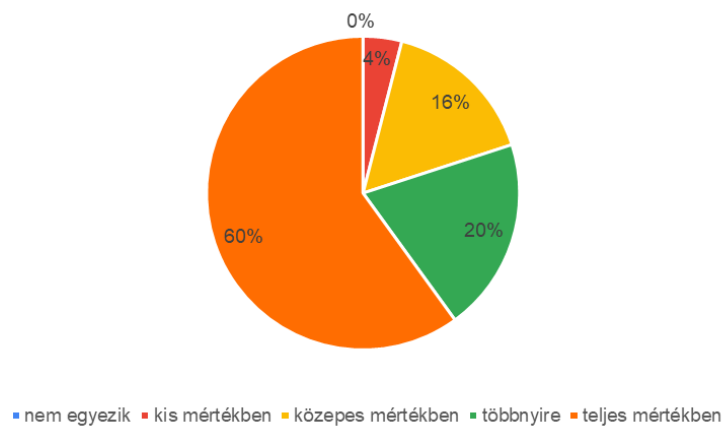
13. sz. melléklet: A negatív családi minta szerepe az agresszió kialakulásában.

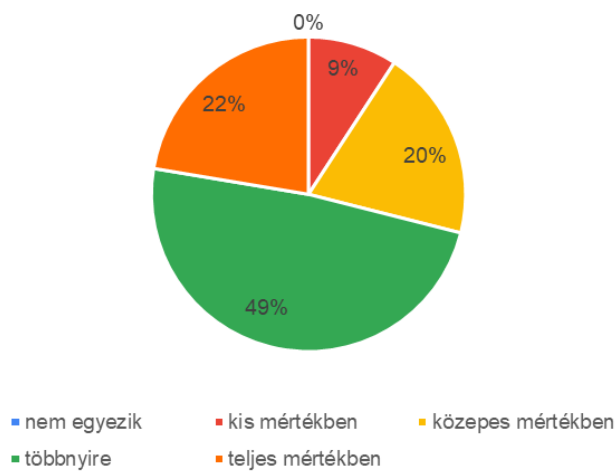
14. sz. melléklet: A média hatása az agresszív viselkedésben.

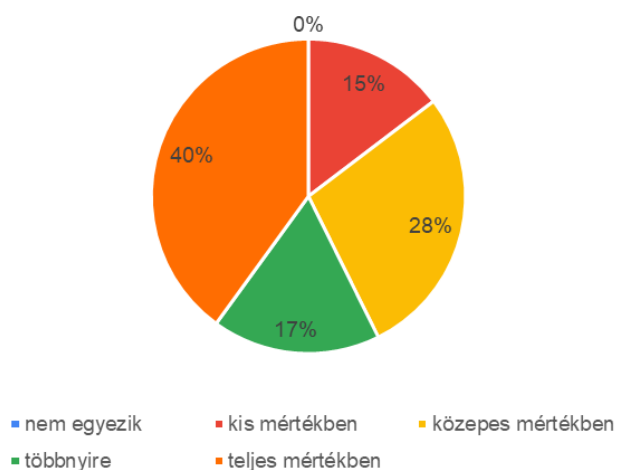
15. sz. melléklet: A rideg, elhanyagoló nevelés hatása az agresszív viselkedésben.

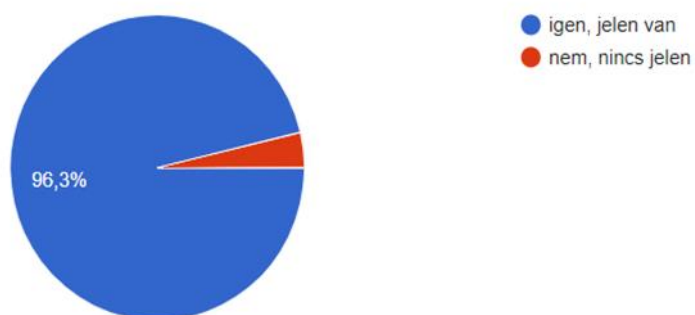
16. sz. melléklet: Kortársak által nyújtott negatív minta hatása az agresszióra.

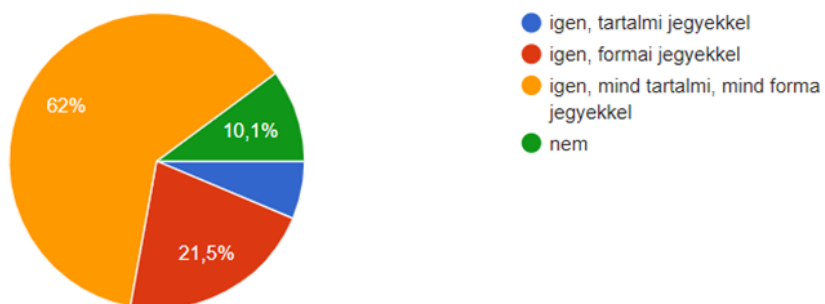
17. sz. melléklet: A tanulásban akadályozottság miatti megélt kudarc hatása az agresszióra.

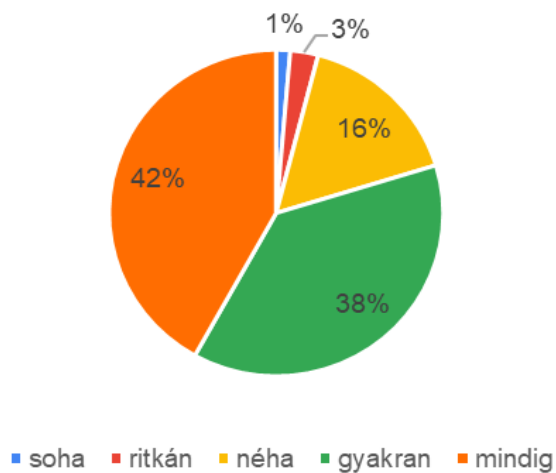
18. sz. melléklet: A pedagógus tapasztalatai alapján valamelyik szülő agresszív viselkedése megjelenik.

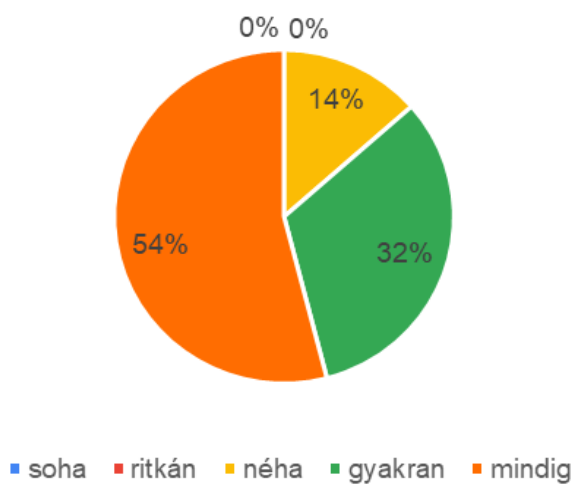
19. sz. melléklet: A pedagógusok tapasztalatai alapján a tanulásban akadályozott tanulók szabadrajzain megjelenő agresszív jegyek.

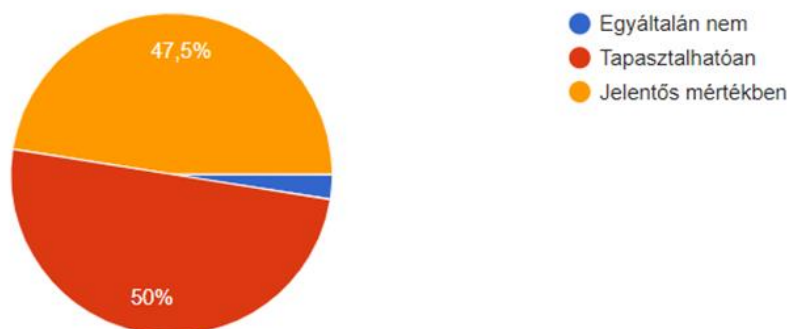
20. sz. melléklet: A rajzon megjelenő agresszív jegyek mindenkori megbeszélése.

21. sz. melléklet: Beszélgetés a tanulóval, hogy mit jelentenek számára a rajzon megjelenő agresszív jegyek.

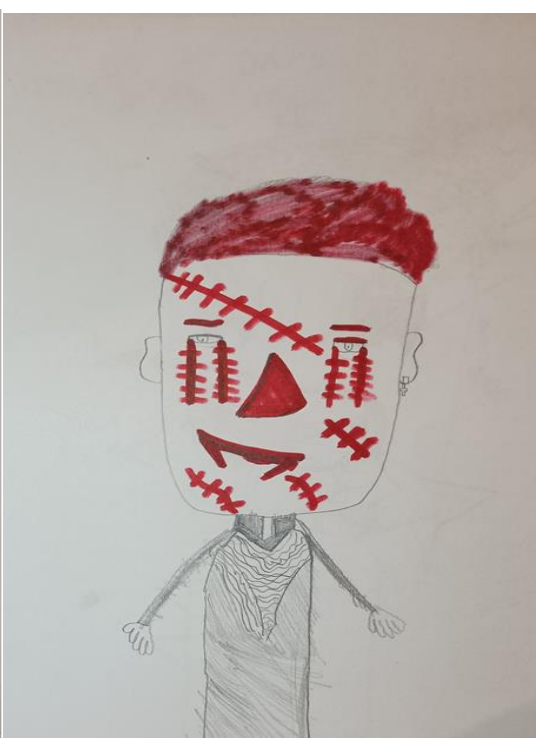
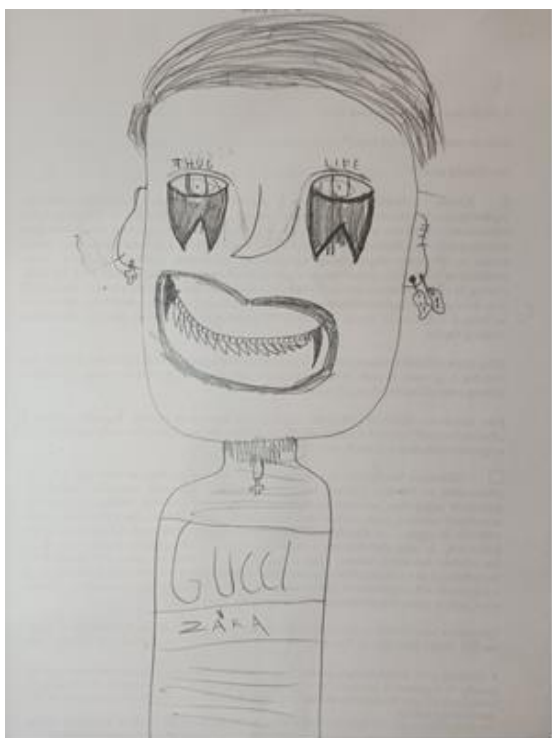
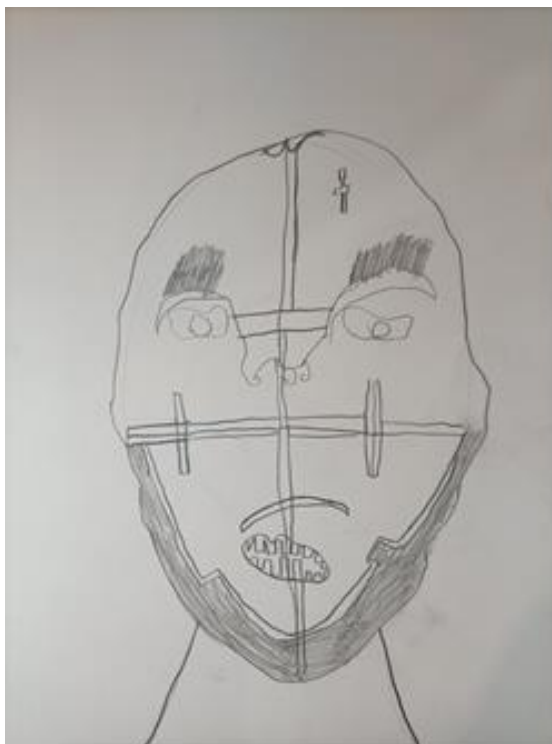

22. sz. melléklet: A pedagógusok tapasztalatai alapján a rendszeres alkotótevékenység végzése hatással van az agresszióra.

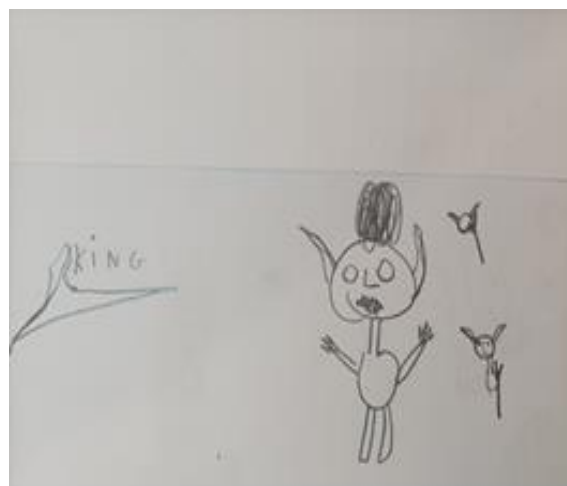

Rajzok

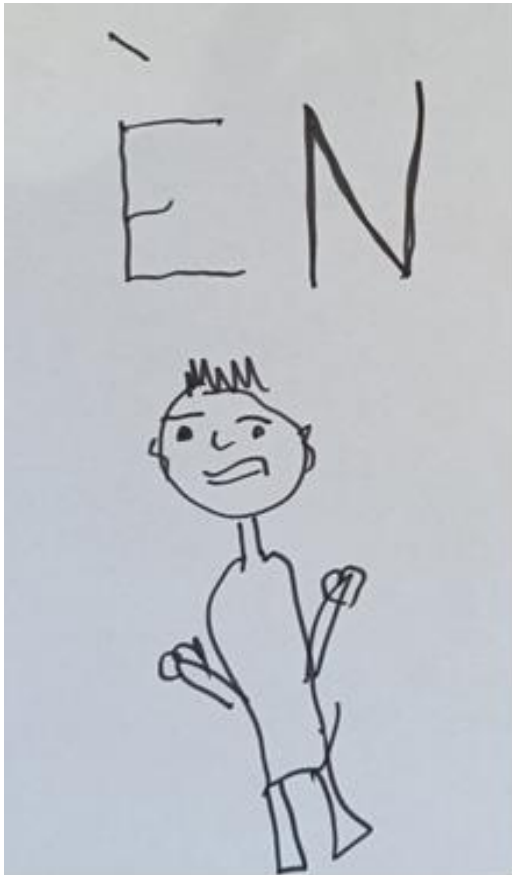
23. sz. melléklet: Emberrajzok

24. sz. melléklet: Ördögök

25/1. sz. melléklet: „ÉN”-Önarckép

25/2. sz. melléklet:

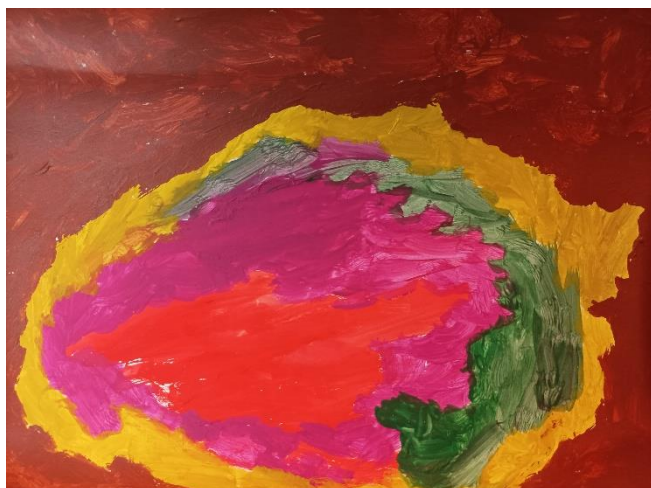
26/1. sz. melléklet: „Ilyen a kedvem”

26/2. sz. melléklet: „véres kés”

27/1. sz. melléklet:

27/2. sz. melléklet: „szivárvány kapu”

28/1. sz. melléklet: Mandalák

28/2. sz. melléklet:

28/3. sz. melléklet:

29/1. sz. melléklet: Családrajz

1. A tanuló lánytestvérének a kisbabája. (8 hónapos fiú)
2. A lánytestvér
3. A fiútestvér
4. Anya

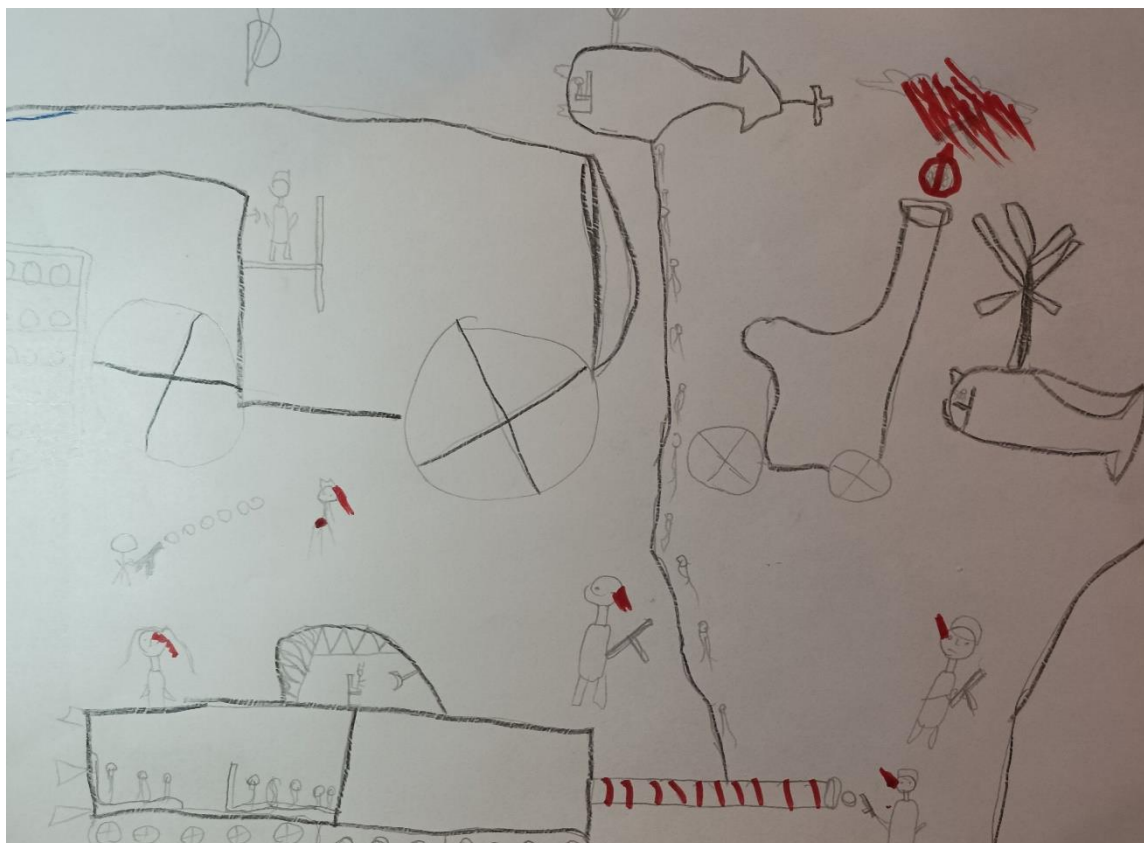
5. Apa
6. A lánytestvére 6 éves lánya
7. A tanuló-„Én”

29/2. sz. melléklet: Családrajz- „Névnap”

A családtagok balról, jobbra: A tanuló 6 éves unokahúga, a tanuló „Én”, Anya, Apa

30. sz. melléklet: „Háború”

Interjú: 31. sz. melléklet: Gyógypedagógus interjú

Mondana pár szót magáról?

-1976 óta dolgozom gyógypedagógusként. Pályafutásomat a Kisegítő Iskolában kezdtem és itt is folytattam, de az intézmény sok névváltoztatáson ment keresztül. Jelenleg Szent István Körúti EGYMI, Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola és Készségfejlesztő Iskola.

Miért döntött úgy, hogy gyógypedagógus lesz?

-Legfőképpen a nagyapám hatására, de jelentős szerepet játszott a döntésemben, a református lelkészné és a középiskolai magyar tanárom, aki a nevelő tanárom is volt egyben a kollégiumban. Nagyapámnak mindig hatalmas volt az szociális érzékenysége, falusi gazdálkodóként, mindig alkalmazott gyengébb értelmi képességű, egészségében károsodott embereket, ugyanannyi fizetségért, mint az egészséges embereket. Egészségügyi Szakiskolába jártam és úgy gondoltam a gyógypedagógiának is van valami köze az egészségügyhöz, jó lesz. Budapesten a Bárczi Gusztáv gyógypedagógia karán végeztem oligofrénpedagógia és szurdopedagógia szakon 1977-ben. Az utolsó évet levelezően csináltam, mert az iskola mellett már dolgoztam a Kisegítő Iskolában.

Pályafutása során tapasztalta-e, hogy a tanulásban akadályozott tanulók agresszív viselkedést mutattak?

- Igen, tapasztaltam. Találkoztam önagresszióval, társak elleni, felnőttek elleni és tárgyak elleni agresszióval is. Nem minden tanuló személyiségében van jelen, sokat számít a diagnózis és a családi háttér.

Milyen helyzetekben fordultak elő ezek az agressziók?

- Mindig is az volt a véleményem, hogy akkor történnek ezek a szélsőséges viselkedések, mikor a gyermek nem tudja felfogni, vagy elfogadni a helyzetet. Ebben volt szülőtől való elválás, egy osztálytárs személyiségének el nem fogadása, feladathelyzetek visszautasítása.

Mit gondol, mi lehet az agresszió oka a tanulásban akadályozott gyermekeknél.

- Otthonról ezeket a konfliktuskezelési mintákat hozzák, önbecsülésük alacsony szintű. Az állapotuk, hátrányos helyzetük miatt megélt kudarcok, de azt hiszem a családi minta a legfontosabb tényező.

Tapasztalta-e, hogy a gyermeki agresszió hátterében valamelyik szülő agresszív viselkedése áll?

- Igen tapasztaltam. Általában verbális agresszióknak, lelki terrornak voltak kitéve a gyerekek. Volt két kirívó eset, mikor egyik apuka nunchakuval csapkodott az iskolaudvaron, mert

csúfolták a gyermekét és ő gondolta, rendet tesz. Ez volt a konfliktusmegoldás az apa részéről, melynek hatására a gyermeke annyira megijedt ettől az agresszív viselkedéstől, és a várható következményektől, hogy elkezdett remegni. Apa korábban már volt börtönben és a kisgyermek félt, hogy megint elviszik. Apa folyamatos lelki terrorban tartotta a családot, indulat vezérelt, hőzöngő személyiség volt, családját nem egyszer zavarta ki a hidegbe télen is. Mindenkit terrorizált a családban. A kisfiú négy osztályt végzett el hat év alatt, majd kiemelték a családból, és négy éven át intézetben volt. Későbbi életére vonatkozó információk szerint betöréses rablási kísérlet miatt börtönbe került. Hatan voltak testvérek, a két lányuk ki tudott lépni ebből a családi terrorból, így az ő életük normalizálódott, de a négy fiú sajnos mind börtönbe került az életmódjuk miatt.

A másik eset szintén egy apukával kapcsolatban történt, aki agresszívan lépett fel az iskolában. A probléma gyökere a gyermeke rengeteg igazolatlan hiányzása volt. Szabálysértési eljárás indult a szülő ellen és az apa ezért beszaladt az iskolába egy nagykéssel és megfenyegetett engem. Azt kérte, hogy vonjam vissza a feljelentést, mert ő nem fog pénzbüntetést fizetni, közben teste előtt hadonászott a késsel. Hiába magyaráztam neki, hogy nem kell pénzt fizetnie, nem értette. Engem hibáztatott és másfél órán keresztül fenyegetett, hogy leszúr.

Nagyon félt ebben a helyzetben?

- Érdekes volt, mert nem féltem biztos voltam benne, hogy tudom kezelni az indulatait, és ha higgadtan megpróbálom elmagyarázni neki a helyzetet, akkor megnyugszik. Úgy emlékszem a rendőrséget kihívtuk, de mire kiérték addigra lehiggadt. Feljelentés nem történt. A rendőrök kikísérték az intézményből.

Vannak-e információi arról, hogy a gyermekek milyen életutat jártak be?

- Későbbi információk szerint az apa hamar meghalt. A gyermekek még kicsik voltak, az anyuka egyedül nevelte őket tovább. Békés természetéből adódóan a gyermekek normális felnőttekké váltak. Azt gondolom, hogy korán kikerült az agresszív apai minta az életükből, és ez lehetővé tette, hogy a békés pozitív anyai minta kerüljön előtérbe.

Tapasztalta-e, hogy a gyermekek szabad rajzain megjelennek az agresszió tartalmi illetve képi jegyei?

- Többségében minden gyermeknél tapasztaltam. Színhasználatukban, események ábrázolásában megjelentek mindazok a helyzetek, amik velük megtörténtek. Rajzaikon eszközök is megjelentek: kés, puska. Sokszor láttam a lapon robbantásokat, gyújtogatásokat és sajnos többször lerajzolták a családon belüli veszekedéseket, verekedéseket is. Nemcsak szabad rajzaikban, hanem szabad játékaikban is tapasztaltam, hogy a harcolós, verekedős típusú játékokat részesítették előnyben.

Hogyan kezelte ezeket a tapasztalásokat?

- Akkoriban nem volt lehetőség pszichológusi segítségre. Így beszélgetéssel, játékkal próbáltuk feloldani ezeket a belső feszültségeket, konfliktusokat. Részben volt csak eredményes. Később már a családsegítőtől lehetett kérni a gyermek pszichológus általi megsegítését, majd a pszichiátriai megsegítést is.

Mi az, amit egy gyógypedagógus megtehet az agresszió csökkentésére?

- Egyéni bánásmód mindenképpen, társas helyzetek elfogadtatása, szokás rendszer és a követhető napirend. A feszültség levezetési formáinak megtanítása. Emlékszem volt egy gyermekünk, aki második osztályban került hozzánk, és amikor azt láttuk rajta, hogy feszült és ideges, akkor egy játékokkal teli kosarat kiborítottunk vele, majd visszapakoltattuk. Ezt többször megismételte, és amikor túl volt a feszültségen csatlakozott a többi gyermekhez. A feszült érzést átvezeti a tanuló olyan dolgokra, amiben nem tud kárt okozni, például a szabadba. Egy diákom, ha ideges volt nem bírta abbahagyni a káromkodást, és ha rászóltunk, akkor rosszabb lett a helyzet. Így azt találtuk ki, hogy egy külön helyiségben felügyelet alatt körbe-körbe járva hosszú percekig át kiereszthette a gőzt és káromkodhatott a gyermek, majd megnyugvása után visszatérhetett társaihoz. Ennek hatására egyre rövidebb idő kellett neki, hogy megnyugodjon. Ez körülbelül hat hónapot jelentett, mire már saját maga megtanulta kezelni a gondolatait, indulatait és már nem volt szüksége a külön helyiségben eltöltött időre.

Tapasztalata szerint a rendszeresen végzett napi szintű alkotótevékenység végzésének lehet-e agressziócsökkentő hatása?

- Úgy gondolom, hogy az iskolai környezetben jelentős szerepe van, de hosszútávon az életében csak kevésbé. Mindennap visszakérül egy lehúzó környezetben, ahol az agresszív mintát látja. A negatív ingerek lecsökkentésével, az alkotótevékenységek hatása is fokozódna.

Van-e valamilyen tanácsa a jövő pedagógusai számára az agresszió csökkentésére?

- Szükségük lesz sok-sok háttérismeretre, tudásra, az agresszió kezelési módszereire nézve. Ismerniük kell a gyermek szociális háttérét, személyiségét. Nagyon fontos a jó kommunikáció, a különböző szociális és egészségügyi szakemberekkel. Ne legyen hiányában a türelemnek, ezek a változások hosszú időt és következetességet igénylő foglalkozásokat jelentenek.